

Res no és tan senzill com era abans. La recuperació del lligam emocional

Autor

Carles Bertran i Bruguera
Servei Lingüístic de CCOO
de Catalunya

L'autor reivindica la necessitat de fomentar el lligam afectiu amb la llengua catalana per reeixir en el procés de normalització lingüística. I amb aquesta premissa, el Servei Lingüístic de Comissions Obreres, a més de treballar en l'ensenyament i el foment de l'ús de la llengua catalana, promou el lligam afectiu amb la llengua que asseguri que la persona, un cop formada, vulgui usar-la.

Una primera diagnosi

Partirem de la premissa compartida per tots —excepte per aquells que per motius ideològics volen negar-la— que el català es troba en una situació de clara inferioritat respecte al castellà pel que fa a la competència lingüística de la població i a la seva presència en determinats àmbits de la societat. I que és aquesta situació la que fa que sigui necessari l'establiment de polítiques actives per aconseguir «normalitzar» l'ús de la llengua catalana com a vehicle de relació quotidiana dels ciutadans de Catalunya.

Voldria especificar que quan dic que la ciutadania ha d'emprar de manera quotidiana el català en les seves interaccions quotidianes m'estic referint tant a aquelles persones que tenen molt clara la necessitat de promoure l'ús del català, que en són militants clars —per naixement o per convenció, o per les dues coses—, com a aquelles altres que, sense estar-hi en contra, consideren que la situació actual ja els està bé, o fins i tot d'aquelles que estarien a les files, malauradament cada cop més grans, del menfotisme.

De quina política lingüística estem parlant? Doncs, d'una en què es trobi còmoda tant la gent que pot considerar que la motivació principal de la promoció del català és el seu caràcter de llengua pròpia i veuen la necessitat que recuperi el lloc que com a tal li correspon, com la de multitud de persones que per una infinitat de motius han compartit i comparteixen encara la convicció que cal promoure el català, o els que senzillament volen usar-lo o volen que s'usi. Entre un i altre extrem trobaríem una gran diversitat de situacions intermèdies que compaginen de manera diferent trets ideològics o purament instrumentals davant de la situació lingüística catalana.

Així doncs, aquesta política lingüística

hauria de garantir el dret a conèixer correctament el català que tenen tots els ciutadans de Catalunya, sigui quina sigui la seva llengua primera, com a condició indispensable i prèvia per poder usar-lo. Això fa necessari establir de manera clara i contundent que conèixer la llengua catalana i estar en disposició de poder-la usar s'ha de considerar com un dret més de ciutadania i d'igualtat d'oportunitats. En una societat com ara la nostra, en què cada cop més l'accés als diferents béns i serveis que la societat ofereix als ciutadans es fa per mitjà d'interaccions en què la capacitat de comunicació té un caràcter primordial, una adequada competència comunicativa és indispensable per garantir que ningú no pugui ser discriminat en el seu accés a la feina, a l'habitatge, a la sanitat...

Però, també, la política lingüística de què parlem hauria de garantir que aquests mateixos ciutadans puguin usar el català amb tota normalitat en tots els àmbits de la seva vida quotidiana: a la feina, a les botigues, al cinema, davant de les administracions, als tribunals... D'aquí la necessitat d'establir les normatives i les lleis necessàries per poder garantir que això sigui possible.

Tanmateix, un cop som aquí, quan ja tenim els ciutadans competents amb la llengua en qüestió i hem garantit més o menys la possibilitat d'usar-la amb normalitat en la majoria d'àmbits de la societat, podem considerar que el procés ja s'ha acabat? Ja podem considerar «normalitzada» la situació lingüística? Evidentment no, i les dades estadístiques sobre la llengua ho posen de manifest. De conèixer la llengua i poder-la usar, no n'hi ha prou. Si el que es vol és que una llengua, i el català no és cap excepció, sigui cada cop més present en una determinada societat i no només en alguns àmbits reduïts, no n'hi ha prou d'assegurar que tothom la conegui

i la sàpiga parlar, ni garantir les condicions perquè tothom la pugui fer servir. Si el que volem és reduir la distància entre les dades atribuïdes a la competència lingüística de la població i la realitat de l'ús quotidià, si el que volem és que el català esdevingui la llengua de relació habitual entre les persones, cal aconseguir que la gent s'hi senti lligada emocionalment, sigui o no sigui la seva llengua primera.

Així, la conjunció d'aquests tres factors: el català com a dret de ciutadania, les garanties d'ús i, especialment, el lligam emocional amb la llengua catalana haurien de formar part, inexcusablement, de qualsevol política lingüística que pretingui fer del català la llengua habitual en les relacions quotidianes dels ciutadans de Catalunya.

I crec que més o menys amb els primers factors ens n'anem sortint (més amb el primer que no pas el segon, però): s'ha produït una generalització del coneixement del català i s'han establert les condicions mínimes per poder usar-lo amb una certa normalitat. I amb el tercer? Què passa amb el lligam afectiu amb la llengua? La gent se sent vinculada al català? I si no és així, per què no? I el que és més important, què hem de fer per fomentar aquest lligam afectiu?

Em penso que aquesta és una qüestió cabdal per reeixir en el procés de normalització lingüística engegat formalment el 1983. I especialment difícil, si tenim en compte, com ja hem dit, la diversitat de plantejaments i d'interessos en relació amb la llengua catalana que té la ciutadania.

Malauradament, a casa nostra, al llarg d'aquests anys hem vist com la llengua era instrumentalitzada en les confrontacions polítiques i era motiu de controvèrsia entre les diferents orientacions ideològiques. I els mitjans de comunicació hi tenen una part molt important de responsabilitat en tot això.

Aquesta instrumentalització, juntament amb una certa patrimonialització de la dreta catalana de les reivindicacions nacionals i lingüístiques —això sí, amb una total deixadesa i una actitud poruga de determinades formacions d'esquerra— ha comportat un cert refredament del lligam entre determinats sectors socials i la llengua catalana, i en general amb les reivindicacions nacionals de Catalunya. I això ha fet que, en molts casos, el català se senti com una cosa aliena, com la llengua del poder, com la llengua d'un poder que gira

l'esquena a amplis sectors socials catalans, mentre dóna suport a les polítiques neoliberals de la dreta espanyola. I aquesta és una situació especialment desconcertant, pel que fa a la llengua catalana, en tant que llengua perseguida durant molts anys i en una situació de clara inferioritat en el seu propi territori.

El que és més greu és que aquesta percepció la tinguin alguns dels mateixos protagonistes del seu manteniment en els foscos anys de la dictadura i en els primers anys de la democràcia: catalanoparlants de naixement o d'adopció, o fins i tot persones que no parlaven català, que van apostar de manera clara per la llengua de la societat en què van anar a raure a la recerca d'una vida millor. Arribats a aquest punt, potser caldria recordar que la immersió lingüística va néixer en els barris obrers de les ciutats dormitoris que envoltaven Barcelona com a resposta a la demanda de mestres i de pares i mares que, tot i no haver nascut aquí ni parlar català, volien que els seus fills el parlessin.

Sembla com si en passar els anys els records hagin anat perdent força i el lligam emocional que van establir moltes persones amb el català s'hagi anat refredant. I a vegades em sembla que a algunes persones ja els està bé. I no em refereixo pas als que fa uns anys deien «Yo no hablo catalán, pero mis hijos sí» com una mostra del seu arrelament al país.

Veiem com en els últims temps s'ha anat imposant una visió pragmàtica i instrumental del coneixement del català: el català ha esdevingut tan sols un mecanisme d'accés al mercat laboral. I les consultes sobre titulacions requerides i la demanda de cursos de català han augmentat. Aquest increment és bo, però no tant, si només ens quedem amb això, perquè disposar del certificat corresponent per poder presentar-se a les oposicions o poder accedir a un lloc de treball determinat ja hem dit que no garanteix un ús ple de la llengua catalana.

Quan parlo de refredament del lligam emocional i de la instal·lació d'una visió instrumental de la llengua no m'estic referint només als, diguem-ho així, «vells immigrants». Els de casa de tota la vida, els fills dels vells immigrants, el fills dels fills dels vells immigrants també pateixen aquest refredament, i el més greu és que representen el grup majoritari i el més important a l'hora de garantir un futur reeixit al català.

I un altre element encara

D'un temps ençà, es comencen a sentir algunes veus que ens adverteixen del perill que representa per a la normalització lingüística del català la presència creixent de persones immigrades en la nostra societat. Tanmateix, encara que moltes d'aquestes persones estan interessades a acostar-se al català i s'esforcen a aprendre'l, la veritat és que molt sovint no els ho posem gaire fàcil.

Potser ho fem involuntàriament, però de vegades, pecant d'un paternalisme excessiu, pensem: «Ja tenen prou problemes, només els falta haver d'aprendre encara una altra llengua, i més si és una llengua tan petita i tan poc útil com el català...» I els parlem en castellà —tant és, si ells s'esforcen a parlar-nos en català!—, per bona educació i per solidaritat —això pensem—, i així els oferim unes idees preconcebudes que ens van a la contra a tots, a nosaltres i a ells: infravalorem la nostra pròpia llengua i, a més, no els donem l'oportunitat d'aprendre-la. D'altra banda, per a certes persones, potser amb més mala fe, això és una manera de mantenir les distàncies, de deixar clar que aquell «no és dels nostres». Ja ho vam viure arran d'una onada migratòria, i ja hi vam haver de lluitar una vegada.

És cert, i ja s'ha dit, que les administracions han de garantir l'accés al coneixement de les llengües del país d'acollida a les persones nouvingudes. Però tampoc no podem oblidar que aquestes persones per aprendre el català han de parlar-hi amb algú, i aquest algú necessàriament ha de ser una persona, no una administració. Per tant, si no ho fem nosaltres, qui ho farà? I quin lligam emocional es pot establir amb una llengua mitjançant la qual no ens podem comunicar ni amb els seus propis parlants?

I el Servei Lingüístic de CCOO que hi té a veure amb tot això?

El Servei Lingüístic de CCOO de Catalunya va néixer el 1989 com a organisme responsable d'impulsar accions de normalització lingüística a CCOO, accions que fins aleshores havien estat més disperses. És fruit d'un conveni de col·laboració amb la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya. La seva feina és la de qualsevol servei lingüístic: impul-

sar l'ús de català, difondre'n el coneixement i garantir-ne la qualitat.

La pregunta que molts es poden fer (i de fet, es fan) és: «Per què CCOO, un sindicat (centralista o espanyolista, afegirien altres amb mala fe), ha de fer normalització lingüística?» Per a nosaltres, la resposta és òbvia: per la seva mateixa definició com a sindicat nacional, implicat des dels seus orígens en la recuperació de les llibertats nacionals de Catalunya i en la defensa de la llengua catalana. I també pel seu caràcter de sindicat de classe: res del que estigui relacionat amb els treballadors i treballadores no ens és aliè. El nostre concepte de país conjumina de manera indissoluble les llibertats nacionals i els drets socials.

Això ha fet que des de CCOO considerem que el coneixement del català, més que no pas una obligació o una exigència, és un dret de tota la ciutadania de Catalunya, un dret que les administracions (i amb això tornem a la política lingüística plantejada a la introducció) tenen l'obligació de garantir. Aquesta consideració del català com a dret, i no pas com a deure, és el que marca el treball del nostre Servei Lingüístic.

El sindicat, igual que la societat catalana, està format per multitud d'individus que poden tenir una gran diversitat de postures davant la situació lingüística a Catalunya. I per això es feia imprescindible establir una política de consens que, des de la necessitat ineludible de promoure l'ús social del català, permetés incorporar tothom en aquest projecte.

En consonància amb els plantejaments presentats a la introducció, podríem dir que el pla de treball del Servei Lingüístic busca promoure el coneixement del català com a premissa necessària per poder-lo usar; treballa per obrir àmbits en què es pugui emprar amb normalitat i, per això, elabora diversos materials de suport i d'assessorament a aquest ús en normalitat i, per últim però no menys important, promou el lligam afectiu amb la llengua, que assegurí que la persona, un cop formada i establerts els àmbits de normalitat, vulgui usar-la.

És per això que el sindicat ha apostat per incorporar el català a la formació contínua adreçada als treballadors en actiu i ha establert acords amb el Consorci per a la Normalització Lingüística (CPNL) i amb l'Escola d'Administració Pública de Catalunya per garantir que aquesta formació sigui de qualitat i tingui reconeguda una titula-

ció homologada. Al mateix temps, i també amb la col·laboració del CPNL, ha organitzat a Manresa i a Barcelona cursos de llengua i entorn adreçats a persones novingudes a Catalunya. També disposa de l'Escola de Persones Adultes Manuel Sacristán, que ofereix cursos de català, i properament disposarà d'una aula d'autoformació en els mateixos locals de l'Escola.

Des de la seva creació, el Servei Lingüístic de CCOO ha treballat per obrir espais de normalitat a la llengua catalana dins del sindicat i per fer-ho ha elaborat materials de suport per garantir aquest ús quotidià del català en els diferents àmbits de l'estructura sindical. L'objectiu ha estat sempre dotar les persones dels instruments bàsics que els permetin fer la seva feina en català. Això s'ha concretat en l'edició de diferents lèxics (*Vocabulari de correus i telègrafs*, *Vocabulari de banca i estalvi*, *Lèxic de relacions laborals*, etc.), reculls de criteris lingüístics (*Criteris lingüístics*), manuals sobre llenguatge no sexista (*La llengua també és femenina*), o reculls de documents sindicals en català (*Papers sindicals*). I darrerament també ens hem dotat d'una pàgina web cercant la màxima proximitat amb la gent.

Però molt especialment, en els últims anys, la promoció del lligam emocional amb la llengua ha esdevingut un dels nostres principals objectius. Aquest és un objectiu especialment complex i difícil que, en el nostre cas, s'ha concretat en la promoció d'un canvi de la visió del català com una exigència a una visió més positiva d'enriquiment personal, laboral, cultural...; l'increment del català com a llengua de docència i dels materials formatius en la formació sindical bàsica, que s'adreça als nostres delegats i delegades; en potenciar la col·laboració amb les CCOO del País Valencià i les Illes Balears per fer de la llengua que compartim un element de comunicació i treball, o per promoure la realització de diversos actes culturals (setmanes culturals de l'1 de Maig i de l'11 de Setembre) per apropar la llengua catalana amb plena normalitat a persones que habitualment no tenen aquesta oportunitat.

També ha estat un dels nostres objectius difondre el paper de les classes treballadores en la recuperació del català per mitjà d'articles, exposicions i xerrades per retornar-los la implicació amb el procés de normalització lingüística, i comprometre els dirigents sindicals com a promotors de l'ús de la llengua, ja que té molta més repercus-

sió veure parlar en català a les assemblees o els mitjans de comunicació a dirigents sindicals que no el tenen com a llengua primera que qualsevol campanya de sensibilització que puguem dur a terme des del Servei.

Entre les darreres actuacions podem presentar el llibre de lectura fàcil *No estem mai sols: conèixer Miquel Martí i Pol*, elaborat conjuntament amb l'Escola de Persones Adultes Manuel Sacristán de CCOO, que pretén dotar totes les persones que estiguin aprenent català d'un instrument que els permeti millorar el seu procés d'aprenentatge.

Alguns pensaran que potser hi ha massa autocomplaença en tota aquesta declaració i que la realitat no es tan optimista com la pintem nosaltres. I ens demanaran on són els resultats de tot això i com s'avalua aquest lligam afectiu?

No ha estat aquesta la meua intenció i crec que encara estem a les beceroles d'aquesta nova orientació i que no tenim prou dades per avaluar-ne l'efectivitat. Però, el cas és que nosaltres estem contents del canvi d'actituds que hem copsat entre alguns dels companys, dels nostres dirigents i del nostre entorn. I és per això que seguirem treballant en aquesta línia.

A tall de conclusió

Res no és tan senzill com era abans. Ara tot és molt més complex, s'han diversificat els interessos, s'ha perdut la sensació d'anar tots a una i la ingenuïtat dels primers anys. No tenim totes les respostes, ni sabem de manera clara com ho hem de fer, només ens hem plantejat un camí que tot just hem començat a fressar, i us convidem a fer-ho amb nosaltres. Però si alguna cosa tenim clara és que hauria de ser un objectiu prioritari treballar des de tots els àmbits per refermar el lligam emocional de la població catalana amb el català.

Per fer-ho, una de les coses que crec indispensable és apartar la llengua de les manipulacions partidistes (i de les mediàtiques) i deixar de barrejar-la amb les reivindicacions polítiques. Mentre el català sigui considerat el patrimoni d'una certa orientació política, és molt probable que sigui rebutjat per les persones que no comparteixen aquests plantejaments. Per tant, desideologitzar el català és el pas previ per fer-lo cosa de tots.

I també cal trobar la manera perquè la

gent no únicament no se senti marginada per la generalització del català sinó que se senti orgullosa del seu nivell de coneixement encara que sigui molt petit, i per això és necessari valorar de manera engrescadora els esforços que molts no catalanoparlants han fet i fan per acostar-se al català.

Però tampoc no hem d'oblidar que el sentiment d'identificació amb un territori, amb una comunitat, amb una cultura o amb una llengua també està relacionat amb el nivell de benestar social que aquesta comunitat és capaç de donar a les persones —nouvingudes o autòctones— que en formen part. La cohesió social esdevé, així, un element de gran importància per generar aquesta identificació amb la societat d'acollida. Així, la promoció de l'ús social del català passa de manera determinant per la consolidació d'una societat catalana cohesionada. Aquesta cohesió s'ha d'entendre des del punt de vista de la qualitat, l'extensió, la descentralització i l'adequació dels serveis públics (sanitat, ensenyament, habitatge social, lleure i cultura, benestar social, etc.) i de la garantia que arribin a tota la societat, especialment on més falta fan.

Augmentar la qualitat de vida de tots els ciutadans facilita enormement que tothom se senti ciutadà de ple dret, i estigui en òptimes condicions per defensar i fer-se seus els signes d'identitat d'una societat que els és pròpia, i la llengua n'és un. La cohesió social esdevé així un element de gran importància quan parlem de la identificació de tots els ciutadans amb un territori, amb una cultura, amb una societat —acollidora— i amb una llengua.

És per això que les mesures adreçades a garantir el dret al coneixement i ús del català a tota la població s'han de complementar amb un tractament específic i compensador de les realitats socioeconòmiques i socioculturals més desfavorides. Cal, doncs, establir, a més de normatives, mesures de caire social que afavoreixin la necessària permeabilitat social, cultural i lingüística.

